

İŞYERLERİNDE ÇALIŞANLARIN MESLEKİ TEHLİKELER KONUSUNDA KİŞİSEL FARKINDALIK OLUŞTURMADA YEREL YÖNETİMLERİN (BELEDİYELERİN) ROLÜ

OKTAY TAN (MSc)

İş Sağlığı Bilim Uzmanı

Çalışma Bakanlığı emekli İş Sağlığı Gn. Md. V.,

Yıldız Tek. Üniv. ve İstanbul Gedik Üniv. Öğr. Gör.,

MESKA Vakfı 3. Dönem Bşk.

İş kazaları ve sonuçları, insan sağlığını olumsuz etkileyen bir durumdur. Sadece çalışanı etkilemez. Ailesi de etkilenir. Zira, iş kazası yaralanma ya da ölümlerle sonuçlanır. Bu bakımdan, iş kazaları, bir halk sağlığı sorunu ve sonuçları toplumun her tabakasına etki eden, toplumsal bir olgudur. Bu nedenle, iş kazaları kişilerin yalnızca bireysel tedavi görüp sosyal güvenliğinin sağlanmasına ilişkin sorunun çözümü için yeterli değildir. Çalışanın canı ile ailesini geçindirme sorunudur. O halde, iş sağlığı ve güvenliği bilincinin yani kişisel farkındalığın ne olduğunu bilmemiz gerekir. İş sağlığı ve güvenliği, öncelikle işyerindeki çalışanların kazalardan, yaralanmalardan ve zararlı maddelere çalışanların maruz kalmaktan korunmasına odaklanmaktadır.

Son yıllarda dünyada ve ülkemizde iş kazaları oranlarında gözle görülür artış olduğu açıkça görülmektedir. Birleşmiş Milletler'in resmi tahminlerine göre, her yıl 2,78 milyondan fazla insan iş yerinde geçirdiği kazalar veya hastalıklar nedeniyle ölmektedir ki bu da, her on beş saniyede bir ölüme karşılık gelmektedir (İşe bağlı hastalık ve yaralanmalara ilişkin WHO/ILO ortak tahminleri, 2000-2016: küresel izleme raporu).

Ülkemizde ise, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) yıllık istatistiklerine göre, 2022 yılında 589.271 iş kazası olmuş sonucunda 1.525 çalışan hayatını kaybetmiştir. Teknolojide gelişmiş AB ülkeleri geçmiş yıllara nazaran iş kazalarının sayılarını düşürmelerine rağmen Adalet ve Kalkınma Partisi iktidara geldiği 2002 yılındanberi iş kazaları sayıları artarak devam etmiştir. Şöyleki, 2002 yılında 72.394 iş kazası olmuş bu kazalarda 878 çalışan hayatını kaybetmiştir. Görüldüğü gibi, bu günkü iktidar zamanında iş kazaları artarak 72.394'den sekiz kat artarak 589.271'e iş kazası sonucu ölümler de 878'den yaklaşık iki kat artarak 1.525'e ulaşmıştır. Bunun tek nedeni Devletin denetim zafiyetidir. Örneğin, 2020 yılında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tamamlanan programlı teftişlerde, 127.131, program dışı teftişlerde ise 312.019 olmak üzere tüm teftişlerde toplam 439.150 çalışana ulaşılmıştır. ÇASGEM'in yaptığı iş sağlığı ve güvenliğine yönelik eğitimlere ise 29.435 kişinin katılımı sağlanmıştır. Oysa, 2020 yılında çalışan işçi sayısı 15.203.423 olduğuna göre çalışanın sadece yüzde 3'ü denetlenmiş, binde 2 kişiye eğitim verilmiştir (Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2020 Faaliyet Raporu).

Anlaşılabacağı üzere, 2000 tarihinde yürürlüğe giren 618 Sayılı KHK ile Çalışma Bakanlığı yeniden yapılandırılarak İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü kurulmuş, 2013 tarihinde 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yürürlüğe girmiş ve bu konularda, mevzuatın uygulanmasını sağlamak ve mevzuat çalışması yapma görevi bu Genel Müdürlüğe verilmesine rağmen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu işlevini yerine getirmemiş olduğu görülmektedir.

Sosyal devlet anlayışının sağlanmasında en önemli ayaklardan birisi olan Belediyeler, yerel düzeyde hizmet veren kurumlar olması nedeniyle, vatandaşların en kolay ulaştığı kamu kurumu durumundadır. Belediyelerin görevleri yalnızca imar, alt yapı, ulaşım gibi fiziksel düzenlemeler ve lojistik işlerle sınırlı değildir. Belediyeler; zabıta vasıtasıyla beldede esenlik, huzur, sağlık ve düzenin sağlanması ve denetlenmesiyle de görevlidir (5393 Sayılı Belediyeler Kanunu, madde: 15, 38, 51).

Öte yandan, bir iş yerindeki iş sağlığı ve güvenliği öncelikle işveren ve işçiler tarafından dikkate alınması gereken bir farkındalık durumudur. O halde, sadece yasal sürece uyum sağlamak kazanım

engellenmesinde tek faktör olarak ele almak yanlış ve az etkili bir stratejik modelleme olacaktır. Bu bakımdan kişinin öz farkındalığı, dikkati ve diğer özellikleri iş kazalarının önlenmesinde birincil koşul olarak ele alınmalı ve iş kazalarının ve işe bağlı hastalıklarının önleme çalışmaları, iş yerlerinde çalışanların ve ailelerinin; ağırlıklı olmak üzere eğitimler, seminerler, konferanslar ve kamu spotları hazırlanmak suretiyle farkındalık yaratma çalışmaları, yerel yönetimlerce yapılmalıdır. Kişisel farkındalık yaratma çalışmaları, başta iş sağlığı ve güvenliği eğitimi olmak üzere broşür dağıtımı ve kolluk birimleri tarafından yürütülen denetimi çalışmaları odağında yapılırsa önemli ölçüde büyük bir koruyucu-önleyici hizmet de yerine getirilmiş olur. Çünkü bilgi, işyerinde iş sağlığı ve güvenliği bilincinin temelini oluşturur. Çalışanlar bilgilendirildiğinde, güvenli bir şekilde hareket etmek ve risklerden kaçınmak için kendi kararlarını kullanabilirler.

Ülkemizde önleme çalışmaları çoğunlukla Sivil Toplu Kuruluşları (STK'lar) tarafından eğitim ve konferanslar verme biçiminde yürütülmesi cılız kalmaktadır. Oysa, ülkemizdeki önleme çalışmalarında farkındalık bilinci sadece STK'larca değil, yerel yönetimlerinin ve STK'ların birlikte hareket etmelerinin gereği önem taşımaktadır.

O halde, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği konusunda, eğitim ve rehberlik uygulamaları ile bilinçlenmeleri yönünde çalışmalar, yerel yönetimlerin STK'lar ile yapılacak işbirliği ile yerine getirilmelidir.

Sonuç olarak özetle, başta çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimine önem verilerek, etkin bir yaygın eğitim programı uygulanmalı, bu çerçevede, Halk Eğitim Merkezleri daha etkin kullanılarak, belediyelerin kişisel farkındalık yaratma ve dolayısıyla bilgilendirme etkinlikleri, çeşitli sektörlerle yönelik olarak spot filmler, kitaplar, rehberler, risk kontrol listeleri, broşürler, posterler ve kitapçıklar gibi görsel, işitsel ve basılı materyal hazırlayarak uygulama sağlanmalıdır.